

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

مقاله نویسی علوم انسانی

مقاله نویسی علوم انسانی

اصول تنظیم قراردادها

اصول تنظیم قراردادها

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله

تحلیل مفهومی تعلیم و تربیت: گام نخستین در مسیر تربیت دینی

حسین مرادی^۱، بابک شمشیری^۲

امروزه یکی از گرایش‌ها در سنت فلسفی غرب گرایش به تحلیل زبانی است. گرچه تحلیل زبانی دارای شاخه‌ها و گرایش‌های متعددی است و برخی از این گرایش‌ها مثل پوزیتیویسم منطقی به موضوعات متافیزیکی و دینی به دیده تردید و حتی انکار می‌نگرند، اما با تأمل و اندیشه در اصول و مبانی آن می‌توان دریافت که بسیاری از اندیشه‌ها و آموزه‌های فلسفه تحلیلی می‌توانند در کار روشن ساختن مفاهیم و تصورات ما به کار آیند و در دستیابی به اهداف مان ما را یاری کنند.

در تربیت دینی ما با دو مقوله تعلیم و تربیت و دین روبه‌رو هستیم که دستیابی به مفهوم دقیق و روشن از این دو مهم و اساسی است، به طوری که عدم وضوح و تعریف روشن از این دو سبب شناخت ناقص ما شده چه بسا موجب بدفهمی‌هایی شود، ما را از دستیابی به آنچه در پی آنیم دور سازد.

اهداف پژوهش:

آنچه در این پژوهش دنبال می‌شود عبارت از تحلیل و روشن ساختن تعاریفی است که در متون دینی و تربیتی، از دین، تعلیم و تربیت و تربیت دینی شده است.

روش کار در این پژوهش اسنادی و با استفاده از متون در دسترس در این خصوص است. در این پژوهش برآنیم که نسبت میان تعاریف مختلفی که از تعلیم و تربیت و دین شده است را بیان نموده و اشارات هر کدام را در تربیت دینی مشخص کرده، تبیین نماییم تاکید هر کدام از تعاریف بر جنبه‌هایی خاص از مفاهیم مورد نظر چه تاثیری بر مفاهیم دیگری خواهد گذاشت. در این پژوهش تلاش خواهد شد با رویکردی توصیفی-تفسیری همزمان با گردآوری داده‌ها به تجزیه و تحلیل آنها پرداخت.

یافته‌های پژوهش:

در ارتباط با موضوع پژوهش و مفاهیم و اصطلاحات مرتبط با موضوع، تعاریف متعدد و گوناگونی وجود دارد که نشان از گستردگی و اهمیت آن داشته، در این قسمت تنها به مختصر و گزیده‌ای از آنها اشاره شده، در متن پژوهش تلاش خواهد شد به تفصیل و مشروح بدانها پرداخته شود.

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ و فلسفه تعلیم و تربیت؛ m.hossin53@yahoo.com

^۲ عضو هیئت علمی دانشگاه شیراز؛ bshamshiri@rose.shirazu.ac.ir

تربیت دارای معنی و تعاریف گسترده ای می باشد و به جرات می توان گفت هر کدام از اندیشمندان حوزه تعلیم و تربیت تعریفی خاص بر اساس دیدگاه خود در این خصوص بیان کرده است. دکتر نقیب زاده در کتاب نگاهی به فلسفه آموزش و پرورش پس از بیان این مطلب که واژه تربیت دارای مفاهیم گسترده و مبهمی است به جنبه های مختلف آن از جمله آموزش و پرورش و بار آوردن اشاره نموده آنگاه واژه تربیت را تنها برای شکوفایی و به تحول رساندن انسان به کار برده است. ایشان آموزش را سپردن دانستی ها به دیگران دانسته، پرورش را شکوفایی و به کار آوردن توانایی های درونی و استعداد های طبیعی می داند، که در واقع می توان این جنبه از تربیت را فصل مشترک انسان با سایر موجودات دانست. بار آوردن، پدید آوردن دگرگونی های معینی است که ((ما)) آن را هدف قرار می دهیم. در تفاوت این دو می توان گفت که در پرورش آنچه اصل شمرده می شود هدف هایی است که "ما" تعیین کرده ایم و دگرگونی هایی است که از پیش تعیین شده اند. در مفهوم تربیت باید گفت هر چند این واژه در کاربرد گسترده اش پروردن و بار آوردن را در برمی گیرد اما معنی دقیق آن که نشان دهنده تحول انسانی است باید تربیت انسان و کشاندن او به سوی ارزشها دانست (نقیب زاده، ۱۳۸۷).

گاستون میالاره در کتاب معنی و حدود علوم تربیتی برای مفهوم تربیت چهار معنی عمده شامل: تربیت به عنوان نهاد اجتماعی و نظام تربیتی، حاصل عمل معین، فرآیند و محتوای برنامه هایی که با فرآیند در ارتباط است بیان نموده است (میالاره به نقل از کاردان، ۱۳۷۵).

تربیت را از حیث قلمرو و در حوزه کاری نیز می توان در دو معنای خاص و عام مورد توجه قرار داد. در معنای خاص، فرآیندهای ویژه ای همچون انتقال اندیشه و ایجاد صفات معین در محدوده سنی خاص مورد نظر است که معمولاً در مراکز آموزشی صورت می پذیرد و از آن به تربیت رسمی نیز نام برده می شود. اما تربیت عام که زمینه ساز نگرش ها و روش های تحول بینشی است که در تمام مراحل زندگی جریان دارد و منشاء تاثیر آن خود فرد یا عوامل خارج از وجود اوست که از آن به عنوان تربیت غیررسمی نیز یاد می شود.

دین نیز از مفاهیم گسترده ای است که به دلیل کثرت و تنوع دین و متفکران حوزه دینی، تعاریف متعددی از آن شده است. رابرت هیوم در کتاب ادیان زنده جهان تعبیر زیبا و دقیقی دارد، او می گوید "دین به اندازه ای ساده است که هر بچه عاقل و بالغ یا آدم بزرگ می تواند یک تجربه دین حقیقی داشته باشد و به اندازه ای جامع و پیچیده است که برای فهم کامل و بهره گیری تام از آن نیازمند تجزیه و تحلیل می باشد" (هیوم به نقل از گواهی، ۱۳۷۲، ص ۱۸).

واژه دین در لغت به معنای کیش، آیین، طریقت و شریعت، اطاعت نمودن، پاداش، عادت، حساب و پرهیزگاری آمده است. در اصطلاح تعابیر گوناگونی از دین شده است:

(الف) دین عبارتست از مجموعه ای از باورها درباره هستی و ارزش های مبتنی بر این باورها، ارزش ها مفهوم عامی است که فروعات و احکام دین و نیز اخلاقیات و فضائل و رذایل نفسانی را در برمی گیرد.

(ب) مراد از دین مکتبی است که از مجموعه عقاید، اخلاق و قوانین و مقررات اجرایی تشکیل شده است و هدف آن راهنمایی انسان برای سعادت مندی است. دین به این معنا بر دو قسم است: دین بشری و دین الهی.

(ج) مراد از دین، مجموعه معارف نظری و عملی قدسی است، یعنی مجموعه گزاره های ناظر به به واقع و عمل که حول محور قدسی شکل گرفته اند. در حقیقت، دین مجموعه معارف دست اول است که معمولاً در متونی مقدس گرد آمده اند.

(د) دین مجموعه آموزه هایی است که از منبع و حی الهی جهت هدایت انسان ها به پیامبر نازل شده و به صورت گزاره های توصیفی ارزشی در منابع دینی ثبت شده است.

- تعلیم و تربیت دینی:

تعلیم و تربیت دینی در معانی مختلفی می تواند به کار رود اما کاربرد آن در دو معنای زیر رایج تر است:

(الف) تعلیم و تربیت دینی به معنای تعلیم و تربیت متخذ از منابع دینی یا مجموعه آموزه های مربوط به تعلیم و تربیت که از منابع دینی اتخاذ شده است. در این معنا آنچه که محققان با استفاده از روش های معتبر از متون دینی درباره تعلیم و تربیت استنباط می کنند، تعلیم و تربیت دینی (اسلامی) نامیده می شود. نظام تعلیم و تربیت که شامل مبانی، اهداف، اصول، روش ها، مراحل و موانع تعلیم و تربیت است، ممکن است از منابع و متون دین های مختلف چون مسیحیت، یهودیت و یا... گرفته شود. در هر صورت، آن نظامی، نظام تعلیم و تربیت دینی خواهد بود که به پرورش همه ابعاد مختلف وجود انسان همچون بعد اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، عاطفی، اخلاقی، عقلانی و دینی نظر دارد و چگونگی پرورش این ابعاد را از نظر آن دین خاص معرفی می کند.

(ب) تربیت دینی به معنای مجموعه اعمال عمدی که با هدف آموزش گزاره های اعتقادی یک دین و پرورش ایمان و التزام عملی به آن آموزه ها صورت می گیرد. در این معنا بعد دینی انسان هم عرض ابعاد دیگر او مانند بعد عقلی، بعد عاطفی، بعد اجتماعی، بعد جنسی و دیگر ابعاد انسان است.

نتیجه گیری: برای موفقیت در هر امری در ابتدا می بایست تعریفی دقیق، روشن و واضح از مفاهیم اساسی و مهم موجود، جهت دستیابی به اهداف مورد نظر ارائه نمود. این مهم به عنوان اساس و پایه، چراغ راه ما دریافتن مسیر درست و صحیح می باشد، و دارای اهمیتی بسیار زیاد است.

با توجه به تعاریف مختصری که از مفاهیم تربیت، دین و تربیت دینی ذکر شد و دقت در ارتباط بسیار نزدیک مفاهیم ذکر شده چنانچه در مدارس ما نگاه غالب به تربیت بر مبنای تنها یاددادن یک سری مفاهیم ذهنی به دانش آموزان باشد و نه چیز دیگری، آنچه در تربیت دینی فرزندان این مرز و بوم شاهد خواهیم بود تنها به یاد سپردن همان محفوظات خواهد بود و در عمل شاهد رشد و تعالی آنچه در تربیت دینی واقعی دنبال آن هستیم نخواهیم بود.

واژگان کلیدی: تعلیم و تربیت، دین، تربیت دینی.

فهرست منابع:

- مصباح یزدی، محمد تقی. (۱۳۶۵). آموزش عقاید، جلد ۱. تهران: سازمان تبلیغات اسلامی.
- مطهری، مرتضی. (۱۳۶۸). تعلیم و تربیت در اسلام. تهران: صدرا.
- میالاره، گاستون. (۱۳۷۵). معنی و حدود علوم تربیتی (ترجمه علیمحمد کاردان). تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- نقیب زاده، عبدالحسین. (۱۳۸۷). نگاهی به فلسفه آموزش و پرورش. تهران: طهوری.
- هیوم، رابرت. (۱۳۷۲). ادیان زنده جهان (ترجمه عبدالرحیم گواهی). تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

مقاله نویسی علوم انسانی

اصول تنظیم قراردادها

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله